

AUTORITATEA
DE SUPRAVEGHERE
FINANCIARĂ

Autoritatea de Supraveghere Financiară
martie 2022
www.edutime.ro

GHID DE BUNE PRACTICI ÎN EDUCAȚIE FINANCIARĂ

CUPRINS

IMPORTANȚA EDUCAȚIEI FINANCIARE.....	3
CONTEXT SOCIO-ECONOMIC	8
ROLUL ȘCOLII ÎN EDUCAȚIA FINANCIARĂ	10
BUNE PRACTICI ÎN EDUCAȚIE FINANCIARĂ.....	15
SUGESTII METODOLOGICE	20
SECVENȚE DE PROIECTARE DIDACTICĂ.....	26
INSTRUMENTE DE MĂSURARE A PROCESULUI EDUCAȚIONAL.....	37
PROGRAME DE FORMARE PENTRU CADRELE DIDACTICE	41
PARTENERIATUL PROFESOR-PĂRINTE	44

IMPORTANȚA EDUCAȚIEI FINANCIARE

Copiii și tinerii au nevoie să fie învățați și ghidați, viitorul lor depinzând nu numai de cantitatea și calitatea cunoștințelor acumulate în parcursul școlar, dar și de aptitudinile și comportamentele formate de pedagogi, rolul cadrelor didactice fiind unul esențial în contextul în care școala este locul în care sau în relație cu care copilul petrece cel mai mult timp.

Creșterea competitivității, digitalizarea, transformările economice, inovația financiară, presiunea demografică tot mai mare, caracterul limitat al resurselor naturale, globalizarea – sunt doar câteva din fenomenele care au condus la o presiune financiară din ce în ce mai mare asupra individului. Crizele financiare sau economice de orice tip au arătat nevoia din ce în ce mai mare de educație financiară, ca fiind unul dintre instrumentele cu care se poate influența nivelul de bunăstare personală. Pentru ca tinerii să gândească și să acționeze în mod responsabil în deciziile lor financiare, rolul profesorilor și al învățătorilor a crescut considerabil în ultimii ani.

Pentru a veni în sprijinul sistemului educațional din România, Autoritatea de Supraveghere Financiară (ASF) a realizat acest Ghid de bune practici în educație

financiară, suport didactic care pune la dispoziția cadrelor didactice expertiza căpătată în urma a mai mulți ani de programe financiare adresate atât copiilor, cât și adulților.

Educația financiară se referă la întreg sistemul financiar și la întregul ciclu de viață al unui produs, instrument sau serviciu financiar: entitățile componente, riscurile și beneficiile, piețele financiare și mecanismele lor, calitatea de consumator financiar. Se constată la nivel internațional nevoia de noi aptitudini individuale, inclusiv în ceea ce privește educația financiară. Generațiile tinere vor fi supuse unor noi riscuri financiare în creștere, vor fi confruntate cu produse financiare mai sofisticate, fiind necesară asigurarea accesului la servicii financiare de la vârste cât mai tinere. Inexistența unei educații potrivite acestor dezvoltări actuale, observând că nivelul generațiilor tinere de educație financiară este inferior nivelului educației financiare aferent generațiilor precedente, ceea ce conduce la noi vulnerabilități potențiale.

Educația financiară predată începând cât mai devreme, de la vârste fragede, va conduce la formarea unei generații mai pregătite pentru mediul economico-social actual. Elaborarea acestui Ghid este realizată în baza Recomandării Comisiei Europene COM(2007)0808, care enumără principiile de bază pentru furnizarea unor programe de educație financiară de calitate și explică rolul educației financiare pentru indivizi, societate și economie în general.

Potrivit OCDE, educația financiară este „procesul prin care, în baza informării, instrucției și/sau consilierii acordate în mod obiectiv, consumatorii

- își dezvoltă deprinderile și gradul de încredere astfel încât să conștientizeze riscurile și oportunitățile de ordin financiar,
- își îmbunătățesc capacitatea
 - de a înțelege produsele financiare, conceptele și riscurile asociate acestora,
 - de a face alegeri în cunoștință de cauză,
 - de a ști unde să se adreseze pentru sprijin și
 - de a întreprinde orice alte acțiuni, în mod eficient,

cu scopul final de a obține bunăstare, echilibru și protecție financiară.” (Recomandarea OECD, 2005).

Educația financiară are, așadar, efect asupra consumatorilor adulți, ajutându-i să facă alegeri după o temeinică informare și în funcție de propriile nevoi și de propriile disponibilități financiare, încurajându-i să aibă un comportament financiar responsabil. Un nivel scăzut al competențelor financiare la nivelul populației se reflectă atât la nivelul întregii economii, cât și la nivelul personal al fiecărui consumator de produse și servicii financiare. Formarea adultului depinde de formarea sa în copilărie și adolescență, astfel încât la maturitate să poată deține controlul propriilor resurse financiare și să facă alegeri în cunoștință de cauză.

Realitatea arată faptul că o mare parte a populației nu deține suficiente cunoștințe în domeniul financiar, percepându-l ca un domeniu limitat la cei care desfășoară o activitate specifică pieței financiare. În fapt, educația financiară face parte din viața de zi cu zi a oricărei persoane, indiferent de mediul în care trăiește, de condițiile socio-profesionale, de nivelul de cunoaștere ș.a. Acest tip de educație face posibil controlul asupra veniturilor și cheltuielilor personale, cunoașterea riscurilor financiare, gestionarea unor evenimente neprevăzute din viață (șomaj, îmbolnăviri, invaliditate, incapacitate de muncă din orice motive inclusiv în condiții similare șomajului tehnic, accidente etc.) sau a unor momente din viață specifice (pensionare).

Modificările și reglementările survenite pe piața financiară, trecerea rapidă de la bani fizici la bani digitali, diversificarea instrumentelor financiare, inovația financiară, creșterea riscului financiar și diversificarea acestuia, globalizarea care a format fluxuri de schimb și de comunicare rapide și la distanțe mari, expansiunea rapidă a tehnologiei,

formarea unei comunicări prin intermediul internetului care a permis bombardarea cu informații câteodată necontrolată, creșterea speranței de viață, creșterea impactului psihologic

aferent nivelului de bunăstare așteptat pe termen lung și multe alte cauze au condus la o din ce în ce mai dificilă gestionare a unui buget personal și la o îngreunare a alegerii produselor financiare potrivite fiecăruia.

Pregătirea copilului și a tânărului pentru maturitate are în vedere transmiterea de cunoștințe financiare, înțelegerea fenomenelor prezente în economie, protecția consumatorului, formarea de aptitudini și comportamente care să aducă un plus de valoare în propria bunăstare și, implicit, pentru dezvoltarea reală a societății din care adultul face parte.

Conceptele cheie în procesul educațional specific educației financiare se bazează pe cele generale, particularizate pe competențele urmărite de acest tip de educație specific.

Competențele reprezintă suma cunoștințelor, abilităților și atitudinilor care contribuie la capacitatea unei persoane de a-și îndeplini eficient sarcinile și responsabilitățile urmărite prin instruire, respectiv de a se pronunța asupra unui lucru, pe temeiul unei cunoașteri adânci a problemei în discuție. Din perspectiva educației financiare, competențele reprezintă cunoașterea și recunoașterea termenilor, mecanismelor specifice, deprinderea de abilități de gestionare a resurselor financiare și de administrare eficientă a veniturilor și cheltuielilor, adoptarea unor decizii financiare raționale, adaptate la condițiile personale.

Cunoștințele sunt idei, principii, concepte, reguli, logică și cuvinte (noi) care sunt memorate. Cunoștințele pot fi obținute prin lectură, text și cercetare pe internet. Aceste cunoștințe reprezintă nu o specializare economică sau financiară, ci o bază minimă de bagaj educațional care să permită, anterior adoptării unei decizii financiare, aprofundarea cunoașterii și înțelegerii, căutarea de asistență și de informații, adresarea de întrebări în vederea asigurării unor informații suplimentare, analiza și compararea unor produse și servicii financiare și, nu în ultimul rând, înțelegerea și recunoașterea riscurilor și contextului economic.

Abilitățile reprezintă obiceiuri create sau modalități în care participanții folosesc cunoștințele învățate, modul în care evaluează aceste cunoștințe, modul în care abordează problemele. Abilitățile pot fi obținute prin scrierea de exerciții, strângerea de informații, simulare, experimentare etc. Educația financiară este generatoare de abilități printr-un set relativ redus de instrumente – dacă în cazul adultului acesta poate folosi în mod experimental sau concret produse și servicii financiare, elevul poate doar folosi unele situații concrete, restul fiind situații de învățare prin joc și simulare. Cu toate acestea, utilizarea educației prin joc (edutainment) este o metodă eficientă de creare de abilități.

Atitudinile sunt reprezentate de interese, aprecieri, idealuri, comportamente concrete și vizibile care sunt folosite pentru atingerea unui anumit scop. Atitudinea poate fi abordată printr-un schimb de experiență și învățarea unor perspective diferite, simulare pentru a antrena participanții pentru diferite roluri etc. În cazul educației financiare, atitudinea formată de la vârste cât mai mici favorizează învățarea pe tot parcursul vieții și, în mod special, este un factor definitiv pentru incluziune financiară, aceasta fiind cea care permite adultului utilizarea de produse și servicii financiare în mod eficient, servindu-i propriei bunăstări financiare.

CONTEXT SOCIO-ECONOMIC

Conform datelor OECD¹, în ultimele decenii, populația mondială a intrat într-un proces de îmbătrânire, natalitatea scăzând semnificativ: în timp ce în anii 1990, tinerii cu vârsta sub 15 ani reprezentau 32% din populația lumii, în 2018 procentul era redus la puțin peste 25%. La începutul anului 2019, aproape 1/3 din populația Uniunii Europene avea sub 30 de ani și 15,2% avea sub 15 ani. Tot datele OECD arată că numărul copiilor sub 15 ani a scăzut în România de la 23,5% în 1990 la 15,6% în 2018. În același timp, populația în vârstă reprezintă o proporție mai mare din totalul populației. Astfel de trenduri au un impact semnificativ la nivel socio-economic, în special dacă sunt analizate resursele disponibile pentru pensionare, îngrijire medicală și bunăstare financiară. Este de așteptat ca generațiile actuale să aibă o presiune net superioară din punct de vedere financiar când vor ajunge la maturitate.

Conform datelor UNESCO², sub 10% din copii nu se merg la școală în ciclul primar și gimnazial, în timp ce pentru ciclul liceal se înregistrează aproximativ 20%. Testul PISA

¹ <https://data.oecd.org/pop/young-population.htm>

² <https://data.worldbank.org/indicator/SE.SEC.NENR?end=2019&locations=BG-MD-HR-GE-ME-MK-RO-OE&start=2010>

din 2018 realizat de OECD³ arată rezultate slabe pentru tinerii de 15 ani referitoare la performanțele în matematică, citire și științe. Rezultatele PISA au condus la concluzia OECD că tinerii părăsesc sistemul educațional fără a fi avut formate competențe de bază necesare în viață și în muncă. Mai mult, OECD arată că există o diferență între copiii care provin din medii socio-economice favorizate față de cei care provin din medii defavorizate, aceștia din urmă suferind o formare de competențe inferioară primilor. 14,7% din tinerii din România cu vârsta între 15 și 24 de ani (NEET – not in education, employment or training) nu sunt înregistrați într-o formă de învățământ sau de muncă. De asemenea, un nivel ridicat de risc de sărăcie este înregistrat de NEET, atât cei care locuiesc singuri, cât și cei care locuiesc cu părinții, procent care se situează peste media UE. Pandemia COVID-19 a înrăutățit statisticile aferente perspectivei tinerilor la bunăstare. Consecințele financiare și economice ale acestei pandemii (2020-2021) au subliniat importanța asigurării unui anumit nivel de educație financiară superior celui actual, pentru a forma aptitudini financiare care să permită tinerilor să facă față incertitudinii economice și financiare și a le crește reziliența financiară.

Conform studiului OECD realizat în 2020⁴, populația adultă a României înscria unele dintre cele mai mici rezultate în ceea ce privește nivelul de educație financiară, cu un punctaj general de 11,2 al nivelului de educație financiară (de exemplu, Slovenia are un punctaj de 14,7 și Bulgaria 12,3). Nivelul de cunoștințe financiare înregistrat de România se ridică la scorul de 3,5 (în timp ce Slovenia are 4,8 și Bulgaria 4,1). Nivelul la care se situează comportamentul financiar este la scorul de 5 (în timp ce Slovenia înregistrează un scor de 6,3 și Bulgaria un scor de 5,3). Atitudinea financiară se situează la un nivel de 2,7 (comparativ cu Slovenia care înregistrează un scor de 3,6 și Bulgaria un scor de 2,9). Revenind la nivelul educației financiare în România, de 11,2, observăm că media scorurilor țărilor este de 12,7. Tinerii (18-29 ani) înregistrează procente mai joase de educație financiară decât adulții.

Nivelul scăzut de educație financiară, coroborat cu atitudinea redusă față de aspectele economico-financiare, neimplicarea tinerilor în viața de zi cu zi și în gestionarea diferitelor probleme curente și influența media și a social media pot fi cauze care să arate că tendința pe termen lung a atitudinii tinerilor față de bani este descendentă,

³ <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/b5fd1b8f-en.pdf?expires=1615220527&id=id&accname=guest&checksum=18839479D94ED805D1E9D07B3D208B82>

⁴ <https://www.oecd.org/financial/education/oecd-infe-2020-international-survey-of-adult-financial-literacy.pdf>

fiind un semnal de alarmă nu numai pentru bunăstarea financiară a lor înșiși, ci și pentru funcționarea economiei în general.

ROLUL ȘCOLII ÎN EDUCAȚIA FINANCIARĂ

Educația financiară reprezintă una dintre prioritățile Uniunii Europene, fiind un suport necesar creării economiei comunitare dezvoltate, accesibilă tuturor cetățenilor statelor membre ale UE. Astfel, Comisia Europeană pune un accent deosebit pe întărirea și accelerarea procesului de educație financiară, accesibilă diferitelor categorii de consumatori, cu scopul asigurării protecției acestora și a creșterii nivelului de incluziune financiară.

Programa școlară de la acest moment dezvoltată în România cuprinde predarea de noțiuni sau discipline de educație financiară adresate diferitelor categorii de vârstă. La ciclul primar există disciplina opțională de *Educație financiară*, care conține doar noțiuni aferente banilor, putând astfel considera că, în fapt, nu este educație financiară în integralitatea acestui concept, ci doar o educație despre utilizarea banilor.

La ciclul gimnazial există atât disciplina obligatorie, cât și disciplina opțională, aceasta din urmă fiind din nou doar parțial educație financiară, referindu-se doar la aspecte legate de bani și bănci. În ceea ce privește disciplina obligatorie, aceasta prevede

Educația economico-financiară la clasa a VIII-a, componentă a disciplinei *Educație socială*. În privința curriculei aferente *Educației economico-financiare* pentru clasa a VIII-a, aceasta conține o serie de elemente aferente întregii piețe financiare, formând un context larg de învățare și formare de abilități. Modul de predare și materialele pedagogice care asigură suportul actului de predare ar trebui să fie la fel de generoase ca programa de învățare. De asemenea, profesorul trebuie să aibă la dispoziție un suport de cunoaștere adecvat acestei programe.

Pentru învățământul liceal, pe lângă disciplina opțională, există disciplina obligatorie *Antreprenoriat* pentru clasa a X-a și disciplina obligatorie *Economie* pentru clasa a XI-a. Ambele discipline dispun de o curiculă care nu acoperă în totalitate aspecte ale educației financiare adecvate realității actuale economice și financiare, suporturile de învățare și predarea fiind cele care pot actualiza informația disponibilă și recomandată elevului pentru o mai bună pregătire.

Oferta educațională trebuie să fie centrată pe nevoia de învățare a elevilor, proiectată pentru a forma abilități, aceste două obiective ale planului de învățământ fiind în egală măsură importante pentru dezvoltarea personală a elevului și pentru asigurarea bagajului necesar adaptării la realitățile economice și la definirea comportamentului sănătos în decizia financiară. Educația financiară reprezintă mai mult decât o formă educațională, ea devine definitorie pentru asigurarea unui nivel de trai și a bunăstării financiare.

Educația financiară existentă distinct ca disciplină este predată de sine stătător la clasă. Disciplinele opționale sunt alese de unitatea de învățământ și de cadrele didactice în funcție de disponibilitate. Disciplinele obligatorii fac parte din trunchiul comun de predare în învățământul preuniversitar. În plus față de acestea, în cadrul diferitelor altor discipline pot fi abordate elemente de educație financiară pentru a forma competențe complexe. Abordarea trans-curriculară poate fi aplicată în

baza flexibilității de predare permis de programele școlare. Din perspectiva transdisciplinarității, conținutul se poate adresa ariilor curriculare *Matematică, Geografie, Istorie, Limba Română, Psihologie, Sociologie și Dirigiență*. Aceste activități de predare pot fi realizate fie într-un buget de 1 oră de predare sau în segmente mai mici de ore de predare, la alegerea cadrului didactic.

Datorită caracteristicilor sale și a faptului că educația financiară are un rol comportamental extrem de important în formarea individului, acest tip de educație este recomandabil să înceapă cât mai devreme, la o vârstă cât mai mică și să fie un proces continuu, susținut. Acest tip de abordare vine în sprijinul elevilor, ajutându-i să înțeleagă și să gestioneze înțelept unele dintre aspectele cu care se confruntă societatea de astăzi, familiarizându-i de timpuriu cu noțiunile economice de bază, întâlnite în viața de zi cu zi, precum și cu un mod de gândire rațional din punct de vedere economic.

Prin învățarea unor noțiuni de educație financiară se au în vedere următoarele obiective:

- creșterea nivelului de cunoaștere: formarea unor capacități de explorare/investigare a fenomenelor specifice piețelor financiare;
- formarea de abilități de utilizare a instrumentelor și tehnicilor specifice piețelor financiare;
- formarea de comportamente: identificarea unor mijloace de utilizare a instrumentelor financiare adecvate propriilor caracteristici, comportamente, disponibilități financiare și nevoi.

Competențe generale urmărite în educație financiară sunt:

- 1.** Cunoașterea și utilizarea unor elemente de limbaj specific domeniului financiar.
- 2.** Recunoașterea și utilizarea unor elemente specifice pieței financiare în contexte practice diferite.
- 3.** Manifestarea interesului pentru utilizarea instrumentelor, produselor și serviciilor financiare.

Competențele specifice se formează pe parcursul predării și sunt derivate din competențele generale, totalitatea lor însumând dobândirea primelor. Aplicarea modelului centrat pe competențe, utilizat și la nivelul cursurilor specifice pregătirii

profesionale continue, care corespunde cercetărilor din domeniul psihologiei de tip cognitiv, conduce la obținerea unei competențe care ca scop accentuează obiectivelor de învățare prin utilizarea în diferite situații noi a cunoștințelor și abilităților obținute.

Diferitele sugestii metodologice și exemple de activități de învățare asigură un suport pentru cadrele didactice. Este important ca acest suport să fie în primul rând unul complet, o bază de învățare integrală a noțiunilor financiare (întreaga piață financiară, fiscalitate, comportament financiar personal, noțiuni generale economice pentru înțelegerea contextului și mecanismelor universale). În al doilea rând, este important ca acest suport să fie dezvoltat atât pe verticală, punând la dispoziție materiale educaționale și pedagogice adecvate fiecărei vârste (clase de studiu) din învățământul preuniversitar, interconectate cu întreaga programă școlară a anului de studiu respectiv, cât și pe orizontală, oferind o diversitate bogată și consistentă pentru fiecare an de studiu, noțiune componentă a educației financiare, abordare (de sine stătător sau trans-disciplinar) sau mod de desfășurare (fizic, online, extra-școlar).

Abordarea educației financiare în procesul pedagogic trebuie să aibă în vedere atât nevoia de formare a elevilor, cât și asimilarea de către cadrul didactic a noilor noțiuni care fac obiectul predării. Cadrul didactic are nevoie de susținere nu numai în procesul de formare profesională, ci și de personalizarea acestei susțineri în funcție de profilul său profesională (materia predată, specializarea cadrului didactic putând să nu se încadreze în aria disciplinelor economice). Personalizarea și flexibilitatea abordării în construcția sistemului de predare sunt, de asemenea, elemente importante pentru asigurarea succesului actului de predare. Din perspectiva educației financiare, impactul acesteia asupra cadrului didactic este de două tipuri – adultul pedagog și adultul consumator de

servicii financiare. Cele două trebuie separate, astfel încât actul pedagogic să fie obiectiv și cuprinzător, el având ca obiectiv formarea comportamentului copiilor și tinerilor într-o manieră pro-activă, deschisă, cu evitarea asimetriei de informație în procesul de învățare.

Procesul de îmbunătățire a nivelului de educație financiară constă în câteva elemente. Observarea factorilor care permit transmiterea informației, astfel încât aceasta să ajungă la elev, cercetarea referitoare la cea mai bună metodă de abordare a elevilor, în funcție de caracteristicile acestora (nivel de înțelegere/cunoaștere, caracteristici sociologice și demografice, anul de studiu etc.), determinarea factorilor care afectează nivelul de acceptare a educației și verificarea eficienței transmiterii informațiilor – toate joacă un rol important în dezvoltarea programelor de educație financiară pe termen lung.

Îmbunătățirea nivelului de educație financiară în actualele societăți europene a devenit o misiune fundamentală, de importanță strategică, deopotrivă pentru autorități, sistem de învățământ, societate civilă, fiind și un pilon esențial pentru creșterea nivelului de bunăstare economică a populației.

În momentul în care sunt abordate nevoile copiilor și tinerilor privind dezvoltarea competențelor financiare, rolul unităților de învățământ este unul major. Educația financiară face legătura între alfabetizarea financiară (formarea educațională – cunoaștere, înțelegere, aptitudini) și modul în care este gestionat bugetul personal sau familial (comportamentul financiar).

„Cu fiecare copil pe care-l educăm, câștigăm un om.” (Victor Hugo)

BUNE PRACTICI ÎN EDUCAȚIE FINANCIARĂ

Educația financiară se referă la întreg sistemul financiar (inclusiv impactul său cuantificat în resurse financiare personale) și la întregul ciclu de viață al unui produs, instrument sau serviciu financiar: modalitatea de identificare a nevoilor și dorințelor și consumul, ecosistemul financiar și funcționarea unei economii, elemente de fiscalitate, administrarea unui buget personal și caracteristicile veniturilor și cheltuielilor, riscurile și beneficiile, piețele financiare și mecanismele lor, entitățile componente, calitatea de consumator financiar ș.a. Se constată la nivel internațional nevoia de noi aptitudini individuale, inclusiv în ceea ce privește educația financiară.

Generațiile tinere vor fi supuse unor noi riscuri financiare în creștere, vor fi confruntate cu produse financiare mai sofisticate, fiind necesară asigurarea accesului la servicii financiare de la vârste cât mai tinere. Inexistența unei educații potrivite acestor dezvoltări actuale, observând că nivelul generațiilor tinere de educație financiară este inferior nivelului educației financiare aferent generațiilor precedente, ceea ce conduce la noi vulnerabilități potențiale.

Un plan complet de învățare pentru educație financiară poate conține, conform bunelor practici la nivel internațional:

1. Noțiuni aferente cunoașterii lumii în care trăim:

- Comunitatea și familia
- Cadouri, voluntariat, donație
- Nevoi și dorințe
- Riscul (diferite tipuri de risc, situații de criză etc.)
- Consumul și consumatorul, bugetul personal (cheltuieli, venituri)
- Persoane, bunuri, mărfuri, servicii (inclusiv elemente de fiscalitate)
- Comerțul electronic
- Ce este economia, fluxuri financiare, forța de muncă, comerțul

2. Noțiuni aferente cunoașterii piețelor financiare

- Trocul, schimbul, valoarea
- Banii – definiție, funcții, forme, masa monetară
- Istoria banilor și a produselor financiare, etalonul de aur
- Țări și banii lor, sistemul bancar, băncile centrale, valutele, convertibilitatea banilor
- Leul românesc, moneda euro
- Economisirea, valoarea banilor, rata dobânzii,
- Depozitul și creditul, diferența față de investiții,
- Diferitele metode de economisire
- Puterea de cumpărare
- Utilizarea corectă a cardului
- Intermediarii financiari
- Asigurările
- Sistemul de pensii (de stat și private)
- Investițiile (diferite tipuri, metode, strategii)
- Spălarea banilor și falsificarea, fraude, produse financiare nereglementate

Bunele practici la nivel internațional pentru implementarea unor programe de educație financiară prevăd mai multe etape:

1. Cunoașterea beneficiarului (elevului)

Elevii provin din diferite familii, fiecare nu numai cu propriile resurse financiare, dar și cu atitudini și gândiri diferite. Cunoașterea elevului și a mediului său de proveniență, implicarea părinților – sunt doar câteva dintre metodele care pot asigura succesul procesului educațional în integralitatea sa (atingerea obiectivelor pedagogice specifice). Periodic se pot realiza și sondări cu privire la interesul elevilor față de anumite subiecte care pot deriva din programa de studiu, astfel încât să se răspundă unor întrebări sau nevoi de cunoaștere. O asemenea abordare promovează comunicarea și încrederea.

Cunoașterea elevului are în vedere cunoașterea: nivelului de trai (mediului din care provine), cunoștințele deținute, dispoziția de a se adapta și învăța, nevoia de timp alocat învățării, interesul față de subiect.

2. Utilizarea de materiale didactice și informații provenind din surse de încredere.

Pregătirea lecțiilor se bazează pe o documentare anterioară a cadrului didactic. Sursele de informare accesate și resursele utilizate în procesul pedagogic trebuie să provină de la entități certificate, de încredere.

Autoritățile financiare din România pun gratuit la dispoziția profesorilor astfel de resurse și informații necesare în actul de predare. www.edutime.ro este un site de educație financiară complex, care poate fi accesat gratuit și unde ASF pune la dispoziția cadrelor didactice o serie de materiale, periodic crescând numărul acestora. Este un exemplu de suport care acordă și posibilitatea de a avea un dialog efectiv și eficient în procesarea, analizarea și obținerea unor informații din surse oficiale.

Corectitudinea informației care stă la baza actului pedagogic este importantă pentru atingerea obiectivelor educaționale.

3. Implementarea unor ore de predare în care să participe experți invitați.

O astfel de abordare vine în sprijinul cadrului didactic, experții putând completa nu numai volumul de cunoștințe transferat elevilor, dar putând participa la formarea de abilități și comportamente prin prezentarea unor situații de viață reale, studii de caz, experiențe educaționale ș.a.

De asemenea, astfel de prezentări expun elevul la utilizarea unui limbaj financiar specific, familiarizându-l cu terminologia utilizată în informațiile disponibile în piața financiară. Se creează astfel un mediu în care elevul poate practica mult mai eficient comunicarea, adaptarea și dispoziția spre învățare.

4. Stabilirea unor limite.

În primul rând, cadrul didactic are rolul de pedagog, educator, nu de consilier financiar sau economic. Predarea elementelor de educație financiară nu înseamnă că pedagogul trebuie să răspundă unor întrebări care să implice răspunsuri care cuprind un sfat financiar sau o recomandare, respectiv opinii specializate referitoare la diferite situații financiare sau economice.

Un cadru didactic trebuie să fie deschis a recunoaște care îi sunt limitele de cunoaștere a piețelor și mecanismelor financiare și să recomande surse de informare diferite în cazul în care sunt solicitate informații suplimentare. Alfabetizarea financiară înseamnă și să știi unde să cauți, să ai aptitudinile necesare căutării unor informații mai complexe. Astfel se pot crea aptitudini de relaționare și comunicare.

5. Formarea gândirii critice.

Lecțiile predate și interacțiunea cu pedagogul nu conferă suficiente informații pentru ca elevul să devină un specialist financiar. Și nici nu este scopul lor acesta. Important pentru înzestrarea elevului cu cele necesare pentru a-și asigura un nivel de educație financiară suficient pentru adoptarea unor decizii financiare raționale și pentru a avea

un nivel de reziliență financiară satisfăcător este să i se formeze acestuia o gândire critică. Gândirea critică pune accent pe comunicare, procesarea și analizarea informației, recunoașterea capacităților proprii, rezolvarea problemelor, gestionarea sistemelor, adaptabilitatea și dorința de a învăța (continuu), respectarea diferențelor și a diversității, aptitudini interpersonale.

Direcțiile prioritare în formarea unui parcurs de predare pentru educație financiară pornesc de la formarea și dezvoltarea limbajului și a comunicării în termeni specifici financiari, urmărind cunoașterea și recunoașterea unor noțiuni și mecanisme financiare, înțelegerea semnificației mesajelor, dezvoltarea receptivității și comunicării, indiferent de forma acesteia (orală/scrisă, verbală/nonverbală).

Dezvoltarea socio-emoțională este și ea extrem de importantă în educație financiară, reacțiile și deciziile financiare bazându-se pe emoții, iar analiza financiară incluzând analiza comportamentală. Capacitatea de a avea interacțiuni (în procesul unei tranzacții financiare intervin și interacțiuni umane, recomandabile pentru o decizie financiară rațională). Modul în care este privită și înțeleasă lumea din jur de către elev este influențată de dezvoltarea socio-emoțională, fiind un factor determinant nu numai pentru incluziunea financiară viitoare, dar și pentru reziliența financiară. Decisive în procesul de învățare specific educației financiare sunt și dezvoltarea conceptului de sine (cunoașterea nevoilor proprii în raport cu resursele financiare) și dezvoltarea controlului emoțional (în raport cu decizia financiară).

Dezvoltarea cognitivă permite elevului să înțeleagă relațiile dintre fenomenele economice și financiare, evenimentele și persoanele implicate, depășind simpla recunoaștere a noțiunilor financiare. Abilitatea de gândire logică și rezolvarea de exerciții matematice concură la un nivel superior de educație financiară, necesar unei decizii financiare.

Nu în ultimul rând, dezvoltarea de capacități și atitudini în învățare încurajează elevul să se implice în activitatea de educație financiară, abordând diferite contexte, teme, exerciții, căutări de informații sau căutări de asistență pentru a afla răspunsuri. Curiozitatea și interesul trebuie stimulate, dezvoltarea creativității este importantă pentru adaptarea la o lume economică în continuă schimbare și inovare.

SUGESTII METODOLOGICE

Pentru orele de educație financiară se pot folosi metode didactice moderne care să simuleze realitatea și situațiilor din viața de zi cu zi. Este important ca educația financiară să abordeze procesul educational într-o modalitate cât mai interactivă. În acest fel, acumularea de cunoștințele și formarea de comportamente se realizează eficient. Exemple de astfel de metode sunt jocul de rol sau realizarea de activități individuale de simulare. Astfel de metode au ca scop formarea și exersarea unor comportamente și atitudini față de utilizarea corectă a produselor financiare.

Dialogul activ la clasă poate fi folosit ca metodă pentru analizarea unor noțiuni de învățare. Crearea unor contexte, a unor scenarii, este o activitate care va solicita elevului găsirea unor soluții care pot contribui la înțelegerea unui fenomen sau mecanism financiar, contribuind la formarea de comportamente financiare corecte. Prin formularea unor întrebări (Ce faci în cazul în care ... ? Cum mă comport dacă ... ?) este atrasă implicarea activă în găsirea soluției.

Dezvoltarea unor capacități afective, a interesului față de acumularea de cunoștințe specifice, dezvoltarea unei atitudini sănătoase se pot realiza prin implicarea elevului în cercetarea, analizarea și descoperirea unor particularități ale sistemelor financiare. Aceste particularități (de tipul „Curiozități”, „Știai că”, „Exemple simpatice” ș.a.) introduce în bagajul de cunoaștere al copilului noțiuni financiare variate, conexând cunoștințele de natură financiară cu alt tip de cunoștințe, într-o abordare trans-disciplinară.

Este recomandabilă aplicarea unor metode activ-participative, de tipul jocurilor (individual, de grup, perechi), dezvoltându-se astfel și deprinderi de comunicare, de negociere, de soluționare a diferitelor situații, probleme sau sarcini primite. Un exemplu de comunicare poate fi dialogul cu personalul unei bănci pentru soluționarea unei probleme la plata cu cardul. Un exemplu de negociere poate fi cumpărarea unei asigurări. Un exemplu de soluționare poate fi o operațiune de schimb valutar sau o investiție.

Adoptarea unor metode didactice bazate demersuri inductive îi încurajează pe elevi să ia o decizie care poate avea consecințe financiare, ulterior această decizie putând fi explicate din perspectiva consecințelor în diferite alte situații ulterioare. În urma acestui proces sunt dobândite abilități practice și sunt formate mecanisme raționale de adoptare a unei atitudini financiare.

Utilizarea de glosare, de texte, a surselor disponibile pe internet, a diferitelor cărți sau referințe bibliografice ajută elevul să își creeze deprinderi de cercetare-documentare și de obținere a unui sistem de colectare a informațiilor din mai multe surse. Acest sistem de gândire analitică este important în procesul de analiză, comparație și selecție a produselor financiare, dezvoltând un comportament sănătos din punct de vedere financiar.

Încurajarea gândirii critice, prin studiu individual sau prin dialog și joc, dezvoltă capacitatea de argumentare și elevii devin receptivi la informațiile primite. Opiniile și punctele de vedere exprimate pot fi un model de construcție al participării active la procesul didactic.

Utilizarea proiectului ca metodă de învățare este în fapt o transferare a noțiunilor acumulate într-o manieră demonstrativă, practică. Proiectele pot fi realizate individual sau în grupuri de elevi, în funcție de obiectivele pedagogice urmărite. Proiecte din sfera educației financiare se pot realiza pentru orice an de studiu din învățământul preuniversitar, într-o abordare strict axată pe educație financiară sau într-o abordare transdisciplinară. De exemplu, se pot face desene ale unei bancnote virtuale, machete din plastilină sau carton pentru pușculițe sau bancomate, se poate proiecta designul unei polițe de asigurare, se poate realiza un proiect de plan de afaceri sau mai simplu al unui buget personal cu obiectiv cert ș.a.

În activitatea de predare se pot folosi fișe de lucru, manuale realizate pentru categoria de vârstă căreia ne adresăm, aplicații online sau diferite suporturi de învățare online (de exemplu, cele puse gratuit la dispoziție de Autoritatea de Supraveghere Financiară sau de Banca Națională a României) ș.a. Reperetele alocate trebuie să urmărească o cronologie a învățării, fiind important să se înțeleagă mecanismele financiare în mod ordonat, logic, pentru a se stabili baze solide de înțelegere și pentru ca elevul să dobândească abilități de formare a deciziei financiare rationale. De exemplu, nu se pot înțelege asigurările sau economisirea dacă nu se înțelege diferența dintre nevoi și dorințe.

Diferitele suporturi utilizate în activitatea educațională sunt atât cele oferite de manualele acreditate de Ministerul Educației, cele realizate de cadrele didactice pentru propria activitate, dar și alte suporturi. Acestea din urmă sunt cele puse la dispoziție de diferite autorități, instituții autori privați sau organizații, gratuit sau contra cost, cu disponibilitate fizică sau online. În funcție de anul de studiu și de noțiunile de învățare, diferite exemple de astfel de suporturi pot fi date, completate de exemple de diferite alte activități de învățare în care cadrul didactic folosește resurse propria (lista nu este exhaustivă):

- parcurgerea, analizarea unor cărți sau texte cu specific financiar sau conexe acestui specific sau care pot fi asociate educației financiare. ASF pune la dispoziție pe www.edutime.ro astfel de resurse educaționale, pentru toate vârstele: povești în format text și audiobook, recomandări de texte de autor, texte proprii adresate pe vârste etc.
- utilizarea, crearea sau analizarea de benzi desenate, manga sau anime care pot avea conținut financiar sau pot fi conexe cu un conținut de educație financiară.
- utilizarea sau realizarea de fișe de desen, picturi, colorare cu imagini sugestive, realizarea de colaje, mulaje, modele cu team financiară
- realizarea de liste, comparații, calcule, analize a diferitelor aspecte financiare.
- folosirea scrierii creative pentru realizarea unor texte scurte sau a unor strofe despre teme specifice educației financiare; elaborarea unor scrisori pe teme financiare adresate unor personaje fictive sau unor entități din piața financiară.
- accesarea unor jocuri interactive online: Escape room (ASF), Moneta (BNR), Investory, O afacere de succes (Kids), VISA Financial Football, aplicația Ministerului Finanțelor adresată copiilor și tinerilor ș.a.
- educația prin joc poate fi realizată cu ajutorul unor jocuri existente de tipul board game sau a unor jocuri concepute de fiecare cadru didactic; exemple: Monopoly, jocuri de carduri care au ca imagini bani ș.a.
- jocuri și activități care implică mișcare – în acest sens, ASF pune la dispoziția cadrelor didactice și a părinților unicul manual de jocuri de acest tip specifice educației financiare.
- completarea unor fișe de lucru pe teme financiare, conținând diferite exerciții: quiz, texte lacunare (completarea unor cuvinte lipsă), selectarea unor afirmații cu „Adevărat” sau „Fals”, asocierea unor imagini cu anumite afirmații, colorarea unor imagini corespunzătoare unei afirmații făcută de profesor etc.

- analizarea de reclame, video și filme (documentare sau artistice) care au specific financiar sau sunt conexe acestui domeniu. ASF pune la dispoziție pe www.edutime.ro recomandări pentru diferite vârste.

Învățarea la clasă poate fi completată și de diferite activități nonformale și informale (lista nu este exhaustivă):

- vizite la Autoritatea de Supraveghere Financiară (ASF), unde este disponibil un program – *Porțile deschise* – care permite vizitatorilor să afle de la specialiști mai multe informații despre piața financiară.
- vizite organizate la Muzeul Băncii Naționale a României (BNR) în București sau la sucursalele BNR aflate în alte orașe ale țării. Muzeul BNR din București este găzduit într-una dintre cele mai frumoase clădiri ale capitalei, aici putând vedea colecții numismatice, monede vechi din România, expuneri de monede și medalii, istoria leului românesc etc. și puteți afla povești interesante despre această istorie și personalitățile românești care au determinat-o sau influențat-o.
- participarea la Tabăra Urbană – acest tip de activitate este organizată în vacanța de vară pe parcursul unei săptămâni. Utilizând metode edutainment, organizatorii (ASF, BNR, Ministerul Finanțelor și ARB) oferă un set complet de noțiuni de educație financiară pentru elevii din învățământul gimnazial.
- participarea elevilor de liceu la programul online FinClub, program de educație financiară complet dezvoltat de ASF cu colaborarea BNR, a Ministerului Finanțelor și a ARB, adresat tinerilor pasionați de lumea financiară și de dezvoltare personală; programul extinde aria de interes a temelor prezentate, nefiind axat pe programa de învățământ ci fiind complementară acesteia.
- vizite organizate la Muzeul Tezaurului BNR de la Tismana, amenajat într-o peșteră din apropierea mănăstirii. În acest muzeu puteți afla istoria Tezaurului BNR ascuns la Tismana în perioada 1944–1947.
- vizite organizate la Monetăria Statului, în București. Fondată în 1870, Monetăria a bătut pentru prima dată pe teritoriul românesc monede românești, până atunci acestea realizându-se în străinătate.
- vizite la Monetăria („Bănăria”) Imperială de la Ciclova Montană, Oravița, județul Caraș-Severin, înființată în 1814-1815. Veți vedea aici instalații moderne pentru multiplicarea valorilor monetare de largă circulație (monede din aramă, resursă explorată la minele din preajmă).

- vizite la Bursa de Valori București și interacțiunea cu sistemele de tranzacționare – fie fizic în cadrul vizitei, fie online, ASF având împreună cu BVB programe care dezvoltă o interacțiune online de învățare.
- vizite organizate la diferite sedii ale entităților financiare din diferite orașe, pentru a le fi prezentate elevilor mecanismele financiare și modul de lucru într-o astfel de companie. Ei vor experimenta și vor înțelege o parte din activitatea financiară privită din „interiorul” sistemului financiar.
- vizite la OK Center București, un centru de educație financiară contruit pe o experiență multienzorială adaptată diferitelor vârste.
- vizionarea la clasă sau ca temă, acasă, de diferite materiale video de învățare, disponibile pe paginile de internet din România.
- organizarea de activități în afara programului școlar, așa cum sunt serbările, expozițiile, piesele de teatru sau scenetele, concursurile, realizarea de mini clipuri video sau participarea la alte proiecte organizate de instituții sau entități financiare (de exemplu, participarea la programele de educație financiară ale Autorității de Supraveghere Financiară, Școala de bani ș.a.).

Nu în ultimul rând, este important ca, în ceea ce privește educația financiară, cadrul didactic să aibă în vedere că este o educație de uz general, de dezvoltare personală, influențată nu numai de procesul pedagogic din școală, dar în egală măsură (sau poate chiar mai mult) de experiențele elevului și exemplele din viața sa reală.

Influența familiei, a mediului de prieteni, a mediului rezidențial ș.a. este creatoare de atitudini și comportamente pe care elevul le va replica, imita.

SECVENȚE DE PROIECTARE DIDACTICĂ

Exemple de proiecte individuale sau teme

Bancnotele și monedele au pe ambele părți diferite modele reprezentative pentru țara care le emite și în care circulă: peisaje, personalități din diferite domenii, clădiri ș.a. Un mod distractiv de a stimula creativitatea copilului este de a-l antrena în procesul de creație, în care el va trebui să se folosească de noțiunile învățate. Ca temă, elevul poate realiza (desena) macheta sau imaginea unei bancnote sau a unei monede, propunând o valoare și un model și introducând toate elementele constitutive necesare. Cum s-ar chema acei bani? Care țară i-ar emite?

Se poate discuta la clasă despre istoria leului românesc și despre formele pe care le au astăzi monedele și bancnotele aflate în circulație pe teritoriul României. Se poate ca o temă/un proiect să constea în descrierea alegerii personalității de pe fiecare bancnotă. De ce a fost aleasă respectiva persoană? Ce înseamnă pentru România? Un proiect practic de îndemânare este crearea unei pușculițe din diferite materiale. Acest proiect

poate fi făcut și sub forma unui concurs sau pe grupuri de elevi. Se poate da ca temă realizarea unei compuneri, a unei poezii, a unui desen tematice.

Formarea unui comportament de economisire se poate realiza printr-un „joc” pe termen lung. Propuneți ca în fiecare zi să se adune într-o pușculiță o anumită sumă de bani. Poate fi propusă și moneda de 10 bani. Într-o săptămână se vor aduna 70 de bani, iar într-o lună aproximativ 3 lei. În 3 luni se adună aproximativ 10 lei. Discutați la clasă, fiecare putând face diferența între ce poate cumpăra cu 10 bani, ce poate cumpăra cu 3 lei și ce poate cumpăra cu 10 lei. Acest exercițiu poate fi extins, o formă de economisire pe termen lung fiind reprezentată de pensia privată. Matematica utilizată în acest caz este aplicată pe un termen lung (începând cu vârsta de 18 ani și până la 65 de ani).

Un joc de rol poate fi acela în care clasa va fi împărțită în 4 grupe și fiecare grupă va trebui să descrie afacerea pe care dorește să o deschidă (numele firmei, descrierea activității, care sunt fondurile de care dispune acum și de ce fonduri mai are nevoie pentru a dezvolta afacerea în viitor – atragerea unor acționari și ce doresc să facă cu capitalul adus de acționari). Reprezentatul fiecărei grupe își va prezenta afacerea în fața clasei pentru a îi convinge pe ceilalți să investească în afacerea lor. Grupele vor primi la începutul jocului câte o sumă egală de bani, pe care o vor direcționa către una dintre afacerile prezentate. Nu pot fi făcute investiții în propria afacere.

Din sfera aplicațiilor din arte care se pot adecva educației financiare este teatrul (sau, pentru cei mai mari, provocarea la un proiect video filmat eventual cu telefonul), piese de teatru fiind bazate fie pe citirea sau interpretarea de povești cu tâlc financiar (resurse disponibile pe www.edutime.ro), fie pe povești proprii. Pe lângă beneficiul învățării de noțiuni specifice (și a sensului lor într-un anumit context), astfel de exercițiu aduce și beneficiul exprimării sentimentelor (prin teatru), gestionarea emoțiilor fiind deosebit de importantă în decizia financiară a adultului.

Utilizarea de exerciții și jocuri care să exemplifice utilitatea asigurărilor poate folosi situații din viața reală, aplicând sau nu calcule matematice simple („cât m-a costat asigurarea” vs „cât cheltuiesc pentru repararea pierderii, daunei”). Ca temă, elevul poate realiza o analiză de oferte a unei asigurări specifice, comparând nu numai prețuri, dar și caracteristici ale acestui produs financiar. O altă temă din acest domeniu, care poate fi utilizată și în cazul abordării trans-disciplinare, este cercetarea, în care elevul are la dispoziție diferite resurse (cărți, manuale, internet) pentru a documenta momente din istoria omenirii în care au apărut asigurările (și ce a cauzat apariția acestui produs financiar, la ce a fost el util) sau în care s-au înregistrat diferite fenomene în care asigurările au jucat un rol important (despăgubiri de accidente majore, cataclisme, accidentări ale diferitelor vedete etc.).

Se poate realiza cu elevii și o proiecție a unei asigurări, elevii fiind provocați să construiască un astfel de produs financiar despre care consideră că nu există dar ar putea exista deoarece este identificat un risc în viața reală.

Un proiect de utilitate (nu numai pentru educația financiară) este acela în care elevul este învățat să întocmească o petiție, cerere, reclamație, solicitare de informații. Redactarea unui astfel de text formal este o abilitate utilă pentru un consumator.

Utilizarea de aplicații digitale

Proiectarea la clasă de filme, secvențe audio, imagini, prezentări de tip ppt ș.a. este un instrument didactic care conferă o mai mare receptivitate a elevului față de învățare și dezvoltă creativitatea.

Cadrele didactice pot identifica și utiliza în activitatea lor atât resurse tehnice (proiector, tablă inteligentă, calculator etc.), cât și aplicații care pot interconecta elevii dintr-o clasă sau pot fi suport de învățare acasă, prin utilizarea a diferite tehnologii digitale și mijloace (telefoane mobile, tablete, calculatoare, ochelari de realitate virtuală). Facilitarea învățării și dezvoltarea creativității este scopul acestei diversificări a suporturilor didactice.

Mai mult, experiența învățământului online a arătat că există și avantaje în această abordare, aceste medii/tehnologii fiind familiare și atractive pentru elevi. Accesibilitatea unor platforme și materiale didactice în mediul online (cum sunt cele de pe www.edutime.ro) face ca actul de predare să devină mai interactiv, crescând receptivitatea elevilor și facilitând reținerea mai ușoară a unor informații prin utilizarea, simultan, a cuvântului, sunetului și imaginii.

Aplicații precum Zoom (cu funcționalitățile sale), Kahoot, Movie Maker, Book Creator, Paint ș.a. sunt familiare elevilor și răspund interesului lor pentru activități informatizate. Monitorizarea rezultatului se poate, de asemenea, ușura prin folosirea acestor aplicații digitale.

Exemple de surse bibliografice

O bibliografie care poate fi utilizată în predarea disciplinelor care adresează noțiuni de educație financiară este cea pusă la dispoziție pe diferite pagini de internet (completată de o gamă foarte mare de cărți, articole ș.a.):

www.edutime.ro,

www.asfromania.ro,

www.bnr.ro,

www.mfinante.gov.ro,

www.ec.europa.eu ș.a.

Exemplu de plan de lecție

ARIA CURRICULARĂ: Om și societate
DISCIPLINA: Educație economico-financiară
CLASA: a VIII-a
TITLUL LECȚIEI: Relația consumatorului cu instituțiile financiare nebankare - Produse și servicii de asigurare
TIPUL LECȚIEI: predare – învățare – evaluare
DURATA LECȚIEI: 50 minute
<p>SCOPUL (derivat din obiectivele programei disciplinei):</p> <p>nevoia de educare și promovare a încrederii în serviciile și produsele specifice piețelor financiare nebankare, asumarea calității de consumator avizat de bunuri și servicii, dobândirea competențelor necesare unei orientări eficiente în mediul economic, valorificarea resursele personale în acord cu exigențele proprii și cu cele ale comunității în care trăiesc, dezvoltarea motivației și a disponibilității de a reacționa pozitiv la o realitate în continuă schimbare.</p>
<p>OBIECTIVUL FUNDAMENTAL:</p> <p>dobândirea informațiilor referitoare la funcționarea pieței de asigurări, rolul său în economie și efectele/implicațiile sale asupra unui individ.</p>
<p>OBIECTIVELE DE REFERINȚĂ (elevii vor fi capabili):</p> <ul style="list-style-type: none"> • să-și însușească utilizarea conceptelor fundamentale aferente funcționării pieței asigurărilor; • să-și dezvolte o gândire economico-financiară; • să-și formeze capacitatea de analiză și sinteză față de piața financiară nebankară; • să-și dezvolte atitudinile și comportamentele financiare.
<p>OBIECTIVE OPERAȚIONALE (pe parcursul și la sfârșitul lecției elevii vor fi capabili):</p>

- O1: să definească scopul și mecanismul unei asigurări;
- O2: să recunoască existența și caracteristicile principalelor tipuri de asigurări (asigurări obligatorii/facultative; generale/de viață)
- O3: să cunoască actorii pieței asigurărilor;
- O4: să înțeleagă rolul asigurărilor ca modalitate de protecție împotriva riscurilor;
- O5: să enumere drepturile și obligațiile asiguratului/consumatorului de asigurări.

DIMENSIUNI INTEGRATE ÎN LECȚIE (conform programei disciplinei):

- dimensiunea explicativ-informativă – se urmărește însușirea cunoștințelor privind piața asigurărilor, actorii implicați în sistem, tipurile de asigurări, drepturi și obligații ale consumatorului de produse de asigurări;
- dimensiunea normativă – se asigură orientarea comportamentului și a deciziilor financiare individuale (în calitate de consumator de instrumente, produse și servicii financiare nebancale), în raport cu normele, principiile și legile activității pieței financiare;
- dimensiunea interogativ-reflexivă și valorizatoare – se are în vedere dezvoltarea competențelor specifice gândirii critice;
- dimensiunea practică – se urmărește formarea de atitudini și comportamente financiare raționale.

ELEMENTELE DE NOUȚATE:

- introducerea unor noțiuni referitoare la piața financiară nebancaară (produse și servicii de asigurare), deprinderea de competențe specifice unui consumator rațional, realizarea conexiunii între ceea ce se învață și scopul pentru care se învață;
- includerea unor exemple practice destinate dezvoltării de competențe specifice unui consumator avizat, valorificarea potențialului individual și gestionarea mai eficientă a propriilor resurse.

STRATEGIILE DIDACTICE:

- METODE ȘI PROCEDEE DIDACTICE: explicația didactică (M1), expunerea (M2), conversația (M3), observația (M4), problematizarea (M5), gândirea/lucrul în

echipă/ comunicarea (M6), demonstrația (M7).

- MIJLOACE ȘI MATERIALE FOLOSITE ÎN PROCESUL DE ÎNVĂȚĂMÂNT: manual, caiet, pix/creion, prezentare/suport învățare (.ppt), tablă, marker/cretă.

Pentru predarea la distanță: echipament electronic care permite transmiterea/receptarea la distanță a comunicării (prezentării lecției) și platformă digitală necesară (Zoom, Kahoot), suport de testare în formă digitală.

- FORME DE ORGANIZARE A ÎNVĂȚĂRII: activitate frontală/interacțiune directă online (Af), activitate individuală (Ai), activitate în grup (Ag).
- FORME ȘI SISTEME DE EVALUARE: observarea curentă (OC), chestionarea orală (CO), aprecierea verbală (AV), evaluarea prin feedback (EF), testare (T).

BIBLIOGRAFIE:

- www.asfromania.ro/edu
- Violeta Ciurel, 2011, Asigurări și Reasigurări. O perspectivă globală. Editura Rentrop&Straton, București.

Exemplu de fișă de evaluare formativă

Stabiliți dacă enunțurile de mai jos sunt Adevărate sau False:

Banii îi poți păstra la bancă un anumit timp într-un depozit.

Copiii pot economisi folosind pușculița.

Copiii pot retrage bani de la ATM folosind cardul părinților.

Poți lua bani de la bancă cu împrumut pentru o anumită perioadă de timp dacă plătești dobândă.

La plățile online trebuie să salvezi PIN-ul cardului în memoria calculatorului.

Cardul este ca un joc de noroc – câștigi bani mereu.

Poți confecționa bani dacă ai o cantitate suficientă de argint.

Trocul a reprezentat un mijloc de schimb folosit de oameni înainte de apariția banilor.

În antichitate, se făceau schimburi utilizând colții unor animale.

În România, poți plăti la magazine folosind dolari.

A	F
A	F
A	F
A	F
A	F
A	F
A	F
A	F
A	F
A	F

Răspunsuri corecte: A, A, F, A, F, F, F, A, A, F

Mai multe găsiți pe www.edutime.ro

Exemple de fișe de lucru.

QUIZZ

1. Asigurarea unui OZN:
 - a) este o asigurare obligatorie.
 - b) un tip de asigurare.
 - c) se cumpără odată cu asigurarea de călătorie.

2. Asigurarea locuinței:
 - a) este încheiată de orice persoană care își dorește o casă.
 - b) îți asigură și autoturismul.
 - c) poate fi obligatorie sau facultativă.

3. Asigurarea RCA este:
 - a) o asigurare facultativă.
 - b) o asigurare obligatorie.
 - c) un instrument de plată.

4. Contractul de asigurare se încheie:
 - a) fără a fi citit.
 - b) fără a fi semnat.
 - c) cu obligația de a fi citit și semnat.

5. Care este scopul asigurării?
 - a) oferă protecție financiară în cazul producerii unui risc.
 - b) oferă garantarea nedefectării telefonului.
 - c) în orice situație, poți scoate bani de la bancomat.

6. Ce despăgubește asigurarea de sănătate:
 - a) drumul până la medic.
 - b) tratamentul și spitalizarea.
 - c) pierderea bagajelor.

7. O asigurare pentru câinii agresivi se încheie pentru că:
 - a) ai uitat să le cumperi botniță.
 - b) trebuie să duci câinele la doctor.
 - c) este obligatorie.

8. Dacă plec în concediu voi încheia:
 - a) o asigurare de malpraxis.
 - b) o asigurare de călătorie.
 - c) o asigurare pentru OZN.

9. O asigurare pentru incendiu este:
 - a) obligatorie.
 - b) doar pentru cei ce locuiesc la bloc.
 - c) facultativă.

10. Asigurarea obligatorie PAD este încheiată pentru următoarele riscuri:
 - a) furt și incendiu.
 - b) inundații de la vecin și surpări de teren.
 - c) cutremur, alunecări de teren și inundații.

Mai multe găsiți pe www.edutime.ro

POTRIVEȘTE DEFINIȚIILE

Asigurătorul poate încheia o asigurare atât pentru tine (de sănătate, călătorie), cât și pentru bunurile tale (mașină, telefon, bijuterii, tablouri). Lista de mai jos nu cuprinde toate asigurările existente, dar descrie câteva dintre tipurile cele mai des utilizate. Citește atent și încearcă să potrivești cuvântul din stânga cu descrierea sa din dreapta.

Asigurarea pentru cutremur		Asigurarea auto de răspundere civilă față de terți este asigurarea obligatorie care despăgubește pagubele produse din vina ta altor mașini.
Asigurarea de viață		În plus, față de garanție, acoperă furtul, pierderea, spargerea sau defectarea accidentală a aparatului.
Asigurarea de călătorie		Acoperă pagubele produse de cutremur unei locuințe.
RCA – Răspunderea civilă auto		Protejează financiar posesorul mașinii în cazul unui accident auto.
Asigurarea pentru telefon		Îți asigură pe agricultori că, în cazul unor recolte pierdute din cauze naturale (secetă, inundații s.a.), își vor recupera o parte din pierderile financiare.
Asigurarea pentru câinii periculoși		Ajută la repararea în caz de distrugere, din diferite cauze, și la înlocuirea bunurilor în caz de furt.
Asigurarea facultativă auto - CASCO		Acoperă cheltuielile financiare generate de accidente, îmbolnăviri, pierderea bagajelor etc.
Asigurarea de sănătate		În cazul îmbolnăvirii, acoperă costurile generate de cumpărarea de medicamente, analize medicale, consultații etc.
Asigurarea facultativă pentru casă		Acoperă costurile generate de probleme medicale: îmbolnăviri, accidente, loviri, vătămări etc.
Asigurarea pentru agricultură		Beneficiarul asigurării primește o sumă de bani în cazul în care asiguratul își pierde viața.

Mai multe găsiți pe www.edutime.ro

REBUS

				1.								3.					
				P								P					
				R			1.	C	O	N	T	R	A	C	T	U	L
2.	L	O	C	U	I	N	T	A				O					
				M								T					
			3.	R	A	S	P	U	N	D	E	R	E				
				D								J					
				E						2.		A					
				A						D							
				S						E							
4.	N	E	V	O	I	L	E			S							
				G						P							
				U						A							
				R						G							
				A						U							
5.	I	M	P	R	E	V	I	Z	I	B	I	L					
				E						I							
										R							
										E							

Orizontal

1. Când cumpăr o asigurare trebuie să citesc atent
2. Pot fi despăgubit dacă casa îmi ia foc și am o asigurare pentru
3. RCA înseamnă asigurarea de civilă auto.
4. Îți cumperi o asigurare în funcție de tale.
5. Riscul este

Vertical

1. Dacă am o asigurare, trebuie să plătesc o
2. Dacă am un contract de asigurare și se întâmplă riscul asigurat atunci voi primi o
3. Asigurarea este făcută pentru a te

Mai multe găsiți pe www.edutime.ro

INSTRUMENTE DE MĂSURARE A PROCESULUI EDUCAȚIONAL

Evaluarea trebuie să urmărească progresul fiecărui elev pe parcursul unei perioade de timp mai mari (cel puțin un an școlar), monitorizându-se nu numai acumularea de cunoștințe, dar și formarea de comportamentelor și competențelor propuse. Prin realizarea de proiecte/portofolii, testări scrise/orale, probe practice ș.a. este urmărit progresul în învățare și se realizează o evaluare concretă.

Pot fi incluse în evaluare și atitudinile manifestate la realizarea proiectelor, temelor, participarea la activități comune ș.a., urmărirea comportamentului în comunitate și individual fiind important din punctul de vedere al educației financiare, definind anumite caracteristici comportamentale viitoare, manifestate la vârstă adultă, care ajută la incluziunea socială și la o bunăstare economică superioară. Atitudinile (autonomie, creativitate, integrare, inițiativă, responsabilitate, perseverență, sociabilitate, cooperare ș.a.) sunt importante în definirea unei persoane cu un nivel de educație financiară ridicat.

În ceea ce privește educația financiară, competențele specifice urmărite a fi formate la elevi sunt:

Elemente de competență	Criterii de realizare asociate rezultatului activității descrise de elementul de competență
Folosirea unui limbaj financiar adecvat în contexte practice accesibile elevilor	<ul style="list-style-type: none"> - utilizarea de cuvinte, texte etc., pentru înțelegerea sensului unor termeni specifici - descrierea corectă a unui mecanism sau flux financiar - capacitatea de a iniția discuții și de realiza expuneri cu conținut financiar de bază
Identificarea unor situații în care se utilizează o operațiune financiară	<ul style="list-style-type: none"> - recunoașterea unor mecanisme și instrumente financiare - asocierea și exemplificarea termenilor învățați cu situații din viața reală - construirea și rezolvarea de probleme, rebusuri, scenarii etc.
Recunoașterea modului de utilizare a instrumentelor și produselor financiare	<ul style="list-style-type: none"> - recunoașterea entităților financiare și a instrumentelor și produselor financiare - recunoașterea elementelor de identificare a instrumentelor și produselor financiare - utilizarea analizelor pentru înțelegerea unor mecanisme financiare

Rezultatele școlare obținute în urma evaluării, bazate pe parametri educaționali, pot avea efecte în diferite dezvoltări personale ale elevului:

- **cognitiv:** înțelegerea autentică a noțiunilor învățate, sesizarea noțiunilor esențiale, performanța în activitățile desfășurate (teste, teme, explorări, rezolvări).
- **afectiv-itudinal:** manifestarea unei atitudini pozitive față de activitate și a unui interes de participare, responsabilitate și manifestarea spiritului critic și de autoanaliză, gândire creativă;
- **psihomotor:** formarea de priceperi și deprinderi practice și a capacității de punere în practică a cunoștințelor (transferabilitate), capacitatea de colectare de informații și de interpretare.

Într-un program sau curiculă de educație financiară, metodele de evaluare pot urmări:

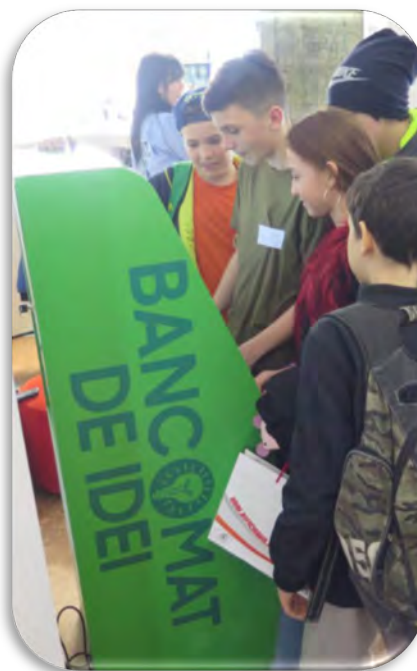
- capacitatea de identificare a unor mecanisme și instrumente financiare;
- folosirea unui limbaj financiar adecvat;

- alegerea mijloacelor de comunicare cele mai adecvate scopului comunicării;
- capacitatea de autoevaluare pentru identificarea onestă a disponibilităților financiare și cunoștințelor deținute;
- eficiența autoinstruirii în funcție de obiectivele stabilite;
- capacitatea de aplicare permanentă a noțiunilor învățate;
- identificarea corectă a apetitului față de risc;
- capacitatea de identificare coerentă, prin observare directă a produselor/serviciilor și corelarea noțiunilor învățate cu situația personală;
- responsabilitatea, spiritul critic și autocritic.

Procesul de evaluare se face realizând o corelare a rezultatelor evaluate cu competențele specifice vizate. Evaluarea trebuie să fie proces sistematic, continuu, care implică valoare și obiective.

Exemple de instrumente de măsurare a procesului educațional:

- teste structurate în funcție de tema aleasă;
- analiza unor studii de caz pe marginea unor situații date;
- elaborarea unor proiecte educaționale;
- elaborarea și completarea unor chestionare de măsurare a cunoștințelor/practicilor în domeniul financiar;
- organizarea unor concursuri pentru copii pe teme de educație financiară;
- rezolvarea unor probleme pe teme financiare.

Metodologia de predare non-formală numită „edutainment” („education through entertainment”, în traducere, educație prin distracție) implică ca activitățile derulate să se bazeze pe o tehnică de predare multi-senzorială care determină o învățare accelerată, astfel încât elevii să fie în permanență implicați în procesul de educație. Mulți elevi (inclusiv de liceu) nu cunosc noțiunile financiare pentru că nu se confruntă cu ele în viața de zi cu zi, acesta este motivul pentru care aproape fiecare concept major aferent piețelor financiare trebuie prezentat prin intermediul unei activități distractive, astfel încât elevii să dobândească

cunoștințele de bază fără să simtă că acest lucru se întâmplă în mod formal, didactic, ca la școală.

Jocurile și activitățile pot fi utilizate pentru a demonstra concepte importante, astfel încât elevii să învețe și să se distreze în același timp, fiind expuși la informații în mod sistematic, repetitive și cu o ulterioară revizuire. Această metodologie informală poate fi măsurată prin aplicarea de tehnici de observare curentă, prin chestionare orală și aprecierea verbală. Evaluarea prin feedback sau prin testare este mai puțin folosită și depinde de informațiile transmise în cadrul activității.

PROGRAME DE FORMARE PENTRU CADRELE DIDACTICE

Pregătirea cadrelor didactice este o prioritate a oricărui sistem de învățământ, de aceasta depinzând calitatea actului didactic și formarea corespunzătoare a copiilor și tinerilor.

Indicatorii generali de calitate ai educației sunt:

- educația este centrată pe beneficiari;
- educația este orientată spre performanțe și valoare adăugată;
- educația respectă autonomia individuală;
- procesul educațional se realizează prin dialog social;
- procesul educațional se bazează pe inovație, diversificare, creativitate;
- educația trebuie abordată unitar;
- obiectivul principal al educației este învățarea permanentă.

Pentru a transpune acești indicatori calitativi în activitatea pedagogică, cadrul didactic este supus unui proces continuu de formare profesională, dedicată și specializată, care să fie asigurată de formatori de specialitate și prin actualizarea permanentă a conținutului formării, implementând sisteme de formare axate pe beneficiarii finali (elevi), adică susținând cu materiale pedagogice procesul de formare profesională.

În România, conform legii, personalul didactic are dreptul și obligația de a participa la programe de formare continuă, fundamentate pe standardele profesionale pentru profesiunea didactică, standarde de calitate și competențe profesionale. Perfecționarea cadrelor didactice se realizează prin stagii de formare obligatorii, care cuprind și (printre altele) programe și activități de perfecționare a pregătirii științifice, psihopedagogice și didactice, acestea fiind necesare pentru predarea disciplinei *Educație financiară*. Formarea continuă participă la actualizarea și dezvoltarea competențelor cadrelor didactice, facilitând dobândirea de noi competențe, necesare datorită modificărilor din planul de educație.

Pentru formarea cadrelor didactice în vederea predării la clasă a disciplinei *Educație financiară* este important ca instruirea să fie adaptată profilului acestora și suporturilor didactice disponibile (curriculumă, manuale etc.). În prezent, în România există mai multe programe de formare profesională pentru cadrele didactice, acreditate, care oferă acestora cunoștințe în scopul pregătirii lor pentru predarea disciplinelor conexe *Educației financiare*. Pe lângă cele acreditate de Ministerul Educației, există și o serie de programe și activități furnizate de autorități și instituții de specialitate, acestea putând fi accesate prin intermediul inspectoratelor școlare sau a caselor corpului didactic. Accesarea unor proiecte și/sau fonduri europene, așa cum este de exemplu Erasmus, poate pune la dispoziția cadrelor didactice resurse de învățare și formare suplimentară. Un punct de plecare în formarea profesională, în diversificarea cunoștințelor pentru realizarea de noi competențe de predare, este acela în care cadrul didactic trebuie să se implice într-un proces de autoevaluare și, de asemenea, să hotărască modul în care își va atinge obiectivele legate de învățare.

În planificarea activității sale didactice, trebuie să se țină cont de: care este specificul programei școlare, care este numărul de ore prevăzute, care este nivelul de vârstă al elevilor, care sunt materialele educaționale disponibile, care sunt tehnicile de predare adecvate, care este mecanismul de evaluare potrivit.

Obiectivele educaționale trebuie fixate în funcție de schimbarea așteptată la nivelul elevului. Fiecare obiectiv trebuie să aibă un sistem de măsurare și evaluare. În stabilirea acestora, cadrul didactic trebuie să cunoască specificitatea conținutului predat (de

aici decurgând și importanța formării profesionale continue), pentru a integra și asocia obiectivele la construcția logică a conținutului informațional. Prin formare profesională, cadrul didactic își asigură accesul la resurse educaționale suplimentare, putând să își contureze strategii didactice pentru a preveni erorile, riscurile, evenimentele nedorite.

Selecția unui program de formare profesională trebuie să țină cont de:

- analiza nevoilor educaționale ale cadrului didactic și a nivelului propriu de cunoaștere al subiectului.
- analiza generală a specificului informațional al acestuia, prin consultarea programului, a materialelor suport, a materialelor bibliografice, a calității lectorilor, a calității furnizorului ș.a.
- analizarea obiectivelor principale și competențelor conferite de program.
- calitatea conținuturilor (utilitatea acestora atât în plan cognitiv, cât și practic) și aplicabilitatea lor practică în actul didactic ulterior.
- valențele formative ale cunoștințelor.
- metodele și procedeele didactice utilizate în acord cu secvențele de conținut, particularitățile participanților, obiectivele activității ș.a.
- metodele și instrumentele de evaluare.

Programele de formare profesională care sunt la dispoziția cadrelor didactice trebuie să reflecte importanța abordărilor interdisciplinare și în colaborare pentru învățare, respectiv să promoveze o abordare reflexivă, fiind adresate atât cadrelor didactice care nu dețin sau dețin puține cunoștințe economico-financiare calificate, cât și celor care dețin o calificare profesională în acest domeniu.

PARTENERIATUL PROFESOR-PĂRINTE

În învățământul preuniversitar, relația cadru didactic-părinte este o legătură importantă care:

- asigură prezența la școală a elevilor și previne abandonul școlar;
- creează un suport pentru dobândirea de cunoștințe de către elev, în special furnizând un feedback cadrului didactic referitor la anumite caracteristici sociale și psihologice ale elevului, astfel încât actul didactic să fie construit cât mai eficient;
- formează un important canal de comunicare școală – familie – școală;
- asigură cadrului didactic sprijinul de care are nevoie pentru dezvoltarea și diversificarea activităților din actul didactic și conexe acestuia.

Acest parteneriat dintre școală și părinte este unul de care elevul beneficiază direct, putând obține rezultate mai bune și o dezvoltare armonioasă. Efectele comunicării și implicării celor două părți au ca rezultată și reducerea diferențelor sociale locale.

Însă există și bariere în acest parteneriat, unele dintre acestea fiind generate de lipsa de implicare a părintelui (din cauza lipsei de timp, a veniturilor mici, cauze psihologice și lipsă de încredere, cauze generate de atitudine și climat, dificultăți de transport, părinte cu mai mulți copii ș.a.). Alte bariere pot fi cauzate chiar de mediul școlar, în lipsa unei comunicări organizaționale eficiente. Dialogul dintre cele două părți și stabilirea elevului ca obiectiv unic prioritar conferă actului didactic eficiență.

În ceea ce privește educația financiară, importanța existenței unei relații profesor-părinte este relevantă în termeni de formare de competențe ale elevului rezistente în timp (pe termen lung). Educația financiară nu poate fi privită ca o activitate de predare strict în cadrul unui orar și al unei programe școlare. Indiferent de lungimea în timp a acesteia, rezultate ale educației financiare nu pot fi obținute dacă elevul învață ceva la școală și vede altceva (comportamente și atitudini financiare) acasă sau în comunitatea în care își petrece restul timpului. Pentru formarea unui individ în termeni de educație financiară (cu scopul ca acesta să își îmbunătățească nivelul de bunăstare personală), este necesară abordarea celor trei componente educaționale: cunoaștere, atitudine, comportament, cumulat cele trei definind alfabetismul financiar.

Implicarea părinților poate fi valorizată din două perspective. În cazul în care părinții pot oferi suport educațional specific (au meserii sau cunoștințe aprofundate financiare, pot facilita accesul la entități financiare etc.), implicarea acestor părinți aduce un plus de valoare în activitatea școlii și a pedagogului și întărește comunicarea.

Există posibilitatea ca profesorii să interpreteze implicarea redusă a părinților ca o lipsă de interes, dar în fapt ea poate fi cauzată de alți factori. Subaprecierea sau lipsa dialogului constructiv pot conduce însă la schimbarea de mentalități. Utilizarea capitalului profesional și intelectual al părinților ajută atât elevul, cât și școala să se dezvolte.

În ceea ce privește influența mediului familial și comunitar asupra educației financiare a elevului, această influență este extrem de mare și ea definește consistența pe termen lung a procesului educațional (de aceasta definește formarea de atitudini și comportamente). Este important ca educația financiară să fie extinsă și disponibilă și pentru părinți, să existe mijloace de atragere a acestora alături de copii în procesul educațional, să se construiască acțiuni comune de care să beneficieze toate părțile. Procesul de alfabetizare financiară trebuie să continue și în familie. Studiile arată că 80% din procesul educațional înseamnă comportament și comportamentele se copiază în familie (chiar și cele în care părinții exclud copiii de la discuții aferente banilor).

Profesorii trebuie să comunice în permanență cu părinții despre subiectele care urmează a fi predate și cum pot părinții să consolideze acasă abilitățile financiare. Astfel de comunicări și prezentări pot fi realizate prin organizarea unor seminare sau evenimente dedicate familiei, invitarea la ore, activități comune extra-curriculare ș.a. Abordările de acest tip aduc și beneficii conexe, prin îmbunătățirea relației dintre copii și părinții lor. Profesorii pot, de asemenea, să recomande lecturi în familie sau exerciții practice pe fișe de lucru, realizate în perechea elev-părinte, implicându-l astfel pe cel din urmă în procesul educațional. Transmiterea de fișe, articole, implicarea în proiecte (chiar și recomandarea unui film în familie) pot fi instrumente utile în educația financiară. Ajutarea părinților să înțeleagă subiectele care fac obiectul învățării de către copiii lor reprezintă un pas spre diminuarea rezistenței părinților față de învățare (de multe ori, părinții pot fi rezistenți față de acest proces din cauze diverse, printre care se numără și complexul necunoașterii).

Deși valoarea parteneriatului cadru didactic-părinte este universal acceptată, nu de puține ori acesta nu funcționează eficient. Deși relația trebuie să fie bi-sensuală, rolul cadrului didactic este de a crea o punte de legătură cu mediul familial, el cunoscând procesul pedagogic și importanța lui mult mai bine decât un părinte. Profesorul universitar (economist) Annamaria Lusardi, de la George Washington University SUA, o personalitate a lumii financiare actuale, fiind întrebată dacă educația financiară ar trebui lăsată în grija părinților, a răspuns: „Nu, educația financiară nu trebuie lăsată în grija părinților. Noi nu le cerem părinților să îi învețe pe copii matematică sau fizică sau istorie. Atunci de ce i-am pune să îi învețe educație financiară?”